

Timbros Briefing Paper är en serie kortrapporter som belyser komplexa frågor i ett kortare format. För att läsa detta eller andra av våra briefing papers, besök www.timbro.se/bp.

ISBN:978-91-7703-007-2

OM FÖRFATTAREN

Gabriel Heller Sahlgren är forskningschef vid Centre for the Study of Market Reform of Education och associerad forskare vid IFN.

KONTAKT

g.heller-sahlgren@lse.ac.uk
Twitter: @gabrielsahlgren
Tel: +447503713430

BRIEFING PAPER #2

11 juni, 2015

Finsk skola

ett feltolkat framgångsexempel

SAMMANFATTNING

- Sedan Finland topppresterade i Pisa-undersökningarna i början av 2000-talet har landet betraktats som ett skolpolitiskt föredöme. Framgången förklaras ofta av grundskolereformen, att man har avstått från marknadsreformer, inte har obligatoriska nationella prov och att autonomi präglar skolornas arbete.
- Forskningen stöder inte dessa hypoteser. Grundskolereformen har bara haft marginell effekt på elevernas resultat. Det finns inte heller något stöd för att friskolor skulle ha haft en negativ effekt på resultaten i internationella prov.
- Finlands framgång beror snarare på en rad kulturella faktorer, och politiker bör därför vara försiktiga med att dra policyslutsatser från Finland. En slutsats som dock går att dra är att avvecklandet av en traditionell kunskapskola inverkar negativt på skolresultaten.

Finland har det senaste decenniet betraktats som ett skolpolitiskt föredöme. När resultaten från den första Pisaundersökningen publicerades i december 2001 var landet bland världens främsta i läsförmåga, matematik och naturvetenskap. Sedan dess har politiker världen över försökt lära sig av det finländska exemplet. Detta briefing paper, som är baserat på en längre studie, visar att flera av de uppfattningar som präglar debatten saknar empiriskt och historiskt stöd. Samtida skolpolitik anses oftast ha gett de goda resultaten. Men

forskningen stöder inte de populära förklaringarna och landets resultat började förbättras långt innan ofta återopade reformer ens genomförts. Min studie visar att de goda resultaten snarare tycks bero på kulturella faktorer som sträcker sig längre tillbaka i tiden, bland annat lärarnas roll i det finskspråkiga nationsbygget, ett relativt sent ekonomiskt uppsving och en hierarkisk och traditionell inlärningsmiljö. Slutsatsen är att man måste förstå Finlands bakgrund för att förstå de goda skolresultaten. Annars är risken att man drar fel slutsatser och exporterar idéer som kan förvärpa elevers prestationer.

INLEDNING

Finland har blivit ett föredöme för hela världen när det kommer till skolresultat. Sitt goda rykte har man förtjänat genom höga prestationer i internationella kunskapstest. I de första Pisastudierna – OECD:s mätning över 15-åringars kunskaper – i början av 2000-talet placerade sig Finland i den absoluta världseliten, jämte de asiatiska tigerekonomierna. Detta var ingenting som man hade väntat sig, varken i Finland eller på annat håll. I ett slag blev den finländska skolan en modell som politiker över hela världen intresserade sig för, inte minst eftersom den till synes nådde höga resultat trots avsaknaden av de asiatiska ländernas auktoritära skolregimer.

POPULÄRA FÖRKLARINGAR TILL FINLANDS SKOLFRAMGÅNG

Finland övergick 1968 till 9-årig obligatorisk grundskola, med en reform som i stort baserades på den svenska motsvarigheten, då det tudelade systemet med folk- och realskola övergavs. Grundskolereformen och dess jämlikhetsfokus ses ofta som huvudförklaringen till Finlands höga skolresultat. Andra förklaringar är att Finland till skillnad från andra länder har avstått från marknadsreformer, inte har obligatoriska nationella prov, och att autonomi präglar skolornas arbete. Autonomi ses i litteraturen som kopplad till lärarutbildningen, dit endast cirka 10 procent av de sökande antas och att den högre lärarkompetensen ger utrymme för ett större mandat. En annan teori är att finländska barn inte har lika långa skoldagar som andra. Enligt vissa leder detta till att lärare får tid att diskutera med varandra och förbättra utbildningarna.

Om dessa orsaker förklarar Finlands skolresultat är västerländsk skola på fel kurs. I både England och USA har man fokuserat på det omvända: sedan 1980-talet har man introducerat marknadsreformer och ökat mängden skolarbete och utökat skoltiderna. Kritikerna av den striktare skolan har pekat på Finland som ett

exempel på att mer läxor inte nödvändigtvis är nyckeln till goda resultat (Sahlberg 2014).

FORSKNINGEN STÖDER INTE DE POPULÄRA HYPOTESERNA

Dock stöder forskningen inte dessa hypoteser. En studie finner exempelvis att grundskolereformen bara haft marginell effekt på elevers resultat (Pekkala Kerr m fl 2013). Inte heller finns det något bevis för att rankingar över hur väl olika skolor presterar skulle dra ner prestationerna. I stället visar studier att det är just sådana rankingar som har gjort att exempelvis England presterar bättre än Wales, som avskaffade dem 2001 (Burgess m fl 2013).

Det finns inte heller något stöd för att friskolor skulle ha en negativ effekt på studieresultaten i internationella prov. Tvärtom visar forskningen att friskolor och motsvarande institutioner höjer länders Pisaresultat (Hanushek & Woessmann 2010; West & Woessmann 2010). Inte heller stämmer det att kortare skoldagar och mindre läxor skulle öka elevprestationerna. Nationalekonomen Victor Lavy (kommande) har exempelvis visat hur mer undervisningstid höjer Pisaresultaten samtidigt som Falch & Ronning (2012) finner att mer läxor har en positiv effekt i Timss.

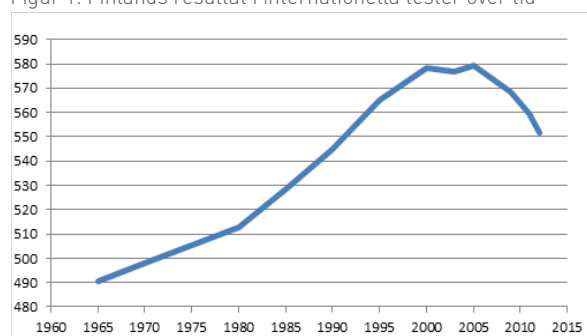
OHISTORISK SKOLDISKUSSION OM FINLAND

Finlands skolsystem har inte alltid varit decentraliserat. Faktum är att det fram tills 1990-talet var centraliserat och statligt styrt. De nationella läroplanerna var detaljerade och lärare var tvungna att föra klassdagbok för att säkerställa att de lärde ut det som läroplanerna förskrev. Skolinspektionen var aktiv och alla läroböcker behövde godkännas av den finländska utbildningsstyrelsen. Det var framförallt med 1994 års läroplansreform som autonomi ökade radikalt. Vad hände då när Finland decentraliserade sitt utbildningsystem? Som går att läsa av i figur 1, som baseras på standardiserade resultat i internationella prov i matematik och naturvetenskap bland högstadielärover, ökade Finlands resultat redan mellan 1965 och 1980, med en fortsatt uppgång under 1980-talet och första delen på 1990-talet. Sedan började man plana ut i slutet av årtiondet och i mitten av 00-talet viker kurvan nedåt. Med andra ord skedde resultatförbättringarna framförallt under det centraliserade systemet, medan resultaten stagnerade och började falla kort efter att decentraliseringen slutförts.

Självklart råder en viss felmarginal i dessa standardiserade resultat, men rådata från de internationella proven visar att Finlands skolprestationer ökade långt innan de reformer som i dag framhävs ha orsakat dem genomfördes. Faktum är att landet toppresterade bland tioåringar redan 1983 i naturvetenskap och att de alltid varit bra i läsförståelse.

Finland är fortfarande det land som presterar bäst i Europa i internationella prov, medan Sverige nu är ett av de länder som presterar sämst. Men man bör inte bortse ifrån att även Finlands resultat har fallit – ett fall som sedan 2006 har varit kraftigast i Norden i genomsnitt.

Figur 1. Finlands resultat i internationella tester över tid

Källa: Altinok m.fl (2014)

VAD FÖRKLARAR RESULTATEN?

Ett lands utbildningsväsende går inte att skilja från dess ekonomiska och historiska kontext. Finska lärare hade hög status tidigt i landets historia, framförallt för att de var viktiga i det finskspråkiga nationsbygget. De ansågs vara förebilder för hela folket och detta krävde en selektiv utbildning vid lärarhögskolor med nästintill militär pedagogik. Det var lärarna som utbildats i dessa högskolor, inte de som utbildats på universiteten med magisterexamen, som dominerade lärarkåren när Finland började öka sina resultat.

Dessutom har Finland varit ett fattigare land än sina nordiska grannländer och befolkningen hade därför länge lägre utbildning i genomsnitt. Men i mitten på 1900-talet påbörjades upphämtningen på allvar och då gick det undan – landets tillväxt var under efterkrigstiden lik den i Ostasien. I början av sådana samhällsliga omvälvningar råder ofta en stark arbetsetik och betoning på utbildning. En anledning till Finlands förbättringar var således en utvecklingseffekt.

Denna bakgrund har gjort att man haft en annorlunda samhälls- och utbildningskultur än övriga Norden. Elevdemokrati och elevledda lärometoder lyste länge

med sin frånvaro. Det finska skolsystemet har varit förhållandevis traditionellt och hierarkiskt. Forskningen ger också stöd till att sådana metoder är att föredra för att uppnå höga provresultat (Heller Sahlgren 2015).

Kombinationen av historiska, ekonomiska och kulturella faktorer är därför viktiga för att förstå Finlands framgångar. De är också viktiga för att förstå Finlands fall. Efter viss tid leder ekonomisk utveckling nämligen till belåtenhet. Samtidigt har man nu även fallit för elevledda metoder, som forskningen visar kan ha kraftigt negativa effekter. Som svar har man infört ännu mer elevinflytande. Man upprepar Sveriges misstag på den fronten.

SLUTSATSER

Sedan Finland toppresterade i Pisa-undersökningarna i början av 2000-talet har man betraktat landet som ett skolpolitiskt föredöme. Påstådda lärdomar har varierat efter tycke och smak men landet har kanske mest av allt åberopats av marknadskritiker.

Det är svårt att dra några fasta policyslutsatser från exemplet Finland. Men är det något som vi bör ta i beaktning är det att awecklandet av en traditionell kunskapsskola har negativa konsekvenser för resultaten. Att elevbaserat lärande hämmar den kognitiva förmågan är också något som stöds av en allt större del av forskningen.

AVSLUTNINGSVIS – RISKEN MED "BEST PRACTICE" INOM SKOLPOLITIKEN

I policysammanhang talar man om "best practice", förmågan att ta till sig framgångsrika reformer och idéer som andra länder har använt sig av. Men detta är ett misstag. Man tenderar nämligen att helt ignorera frågan om orsakssamband. Det är omöjligt att ta reda på huruvida en viss reform har varit lyckad, meningslös eller kanske till och med skadlig för ett lands framgångar genom att endast studera dem på ytan (Heller Sahlgren & Le Grand 2014). Ta exemplet korta skoldagar. I ett land där man av kulturella skäl är mer motiverad i skolan och därför studerar hårdare kan korta skoldagar misstas för att orsaka höga resultat – när det i själva verket är så att eleverna inte behöver gå lika länge i skolan för att prestera högt. Och enligt forskningen skulle resultaten höjas av längre skoldagar även där. Detta är ett tydligt exempel på hur fel det blir om man i skoldebatten inte har rätt jämförelsematerial. Politiker bör därför överge "best practice" inom skolan och istället fokusera på den forskning som är inriktad på orsakssamband.

REFERENSER

Nadir Altinok, Claude Diebolt, & Jean-Luc Demeulemeester, "A new international database on education quality: 1965–2010", *Applied Economics* 46, no. 11 (2014): 1212–1247.

Simon Burgess, Deborah Wilson, & Jack Worth, "A natural experiment in school accountability: the impact of school performance information on pupil progress", *Journal of Public Economics* 106 (2013): 57–67.

Toberg Falch & Marte Rønning, "Homework assignment and student achievement in OECD countries", Discussion Paper No. 711, Statistics Norway, 2012.

Eric A. Hanushek & Ludger Woessmann, "The economics of international differences in educational achievement", NBER Working Paper no. 15949, National Bureau of Economic Research, 2010.

Gabriel Heller Sahlgren & Julian Le Grand, "How to get school competition right", *Standpoint*, June 2014: 36–37.

Gabriel Heller Sahlgren, *Real Finnish Lessons – The true story of an education superpower*. Centre for Policy Studies, 2015.

Victor Lavy, "Do differences in schools' instruction time explain international achievement gaps in math, science, and reading? Evidence from developed and developing countries", *Economic Journal*, kommande.

Sari Pekkala Kerr, Tuomas Pekkarinen & Roope Uusitalo, "School tracking and development of cognitive skills", *Journal of Labor Economics* 31, no. 3 (2013): 577–602.

Martin R. West & Ludger Woessmann, "'Every Catholic in a Catholic school': historical resistance to state schooling, contemporary school competition, and student achievement across countries", *Economic Journal* 120, no. 546 (2014): F229–F255.

Detta briefing paper bygger på en nyligen publicerad studie vid Centre for Policy Studies: *Real Finnish Lessons – The true story of an education superpower*.

TIMBRO

Kungsgatan 60, Box 3037,
103 61 Stockholm, Sweden

Telefon: +46 8 587 898 00

Twitter: @timbro

E-mail: info@timbro.se
